

Boxerské povstání v Číně

Ačkoliv je boxerské povstání velmi známou historickou událostí, která v době svého vzniku zaměstnávala doslova celý svět, dnes po více než 100 letech není toto téma již příliš diskutované. Jedním z důvodů je významná změna postavení Číny v mezinárodních vztazích, kde se z pozice země kolonizované cizími mocnostmi přeměnila na velmoc, jejíž rozhodnutí ovlivňují prakticky celý svět. Přestože nemůžeme souhlasit s čínskou politikou v oblasti lidských práv či Tibetu, připomeňme si alespoň my, filatelisté, dobu, kdy se čínský národ teprve připravoval na svou současnou roli ve světě.

Obr. 1. Čínská známka z doby vlády dynastie Čching (použitá v Pekingu 1908).

Nejprve trochu informací o historii Číny. Počátky čínského státu spadají do prehistorické doby 1776-1000 před naším letopočtem, kdy v severní Číně vládla první dynastie Šang. Během svých dlouhých dějin probíhaly v zemi občanské války, její území se třísťilo na nezávislé celky, aby bylo posléze opět spojeno silným císařem. Čína byla dokonce spravována cizími vládci (např. mongolským chánem Chubilajem v letech 1260-94), ale na druhé straně ještě před příchodem našeho letopočtu vybuodovala Velkou čínskou zeď, vynalezla kompas, zavodňovací systémy či papír. Ve 13. století dorazil v době vlády mongolských panovníků do Číny první Evropan – známý cestovatel Marco Polo. O několik desítek let později proběhlo v zemi povstání, které odstranilo mongolské vládce a nastolilo vládu dynastie Ming (1368-1644). Do té doby se datují první kontakty Číny s Portugalci (kteří jí navštívili zřejmě kolem roku 1514 a kteří získali roku 1557 jako svou kolonii čínské Macao). Vláda této slavné dynastie byla ukončena válkou rolníků, která vedla k nástupu nové dynastie Čching, vládnoucí Číně v letech 1644-1912 (obr. 1 a 2).

Obr. 2. Dobová pohlednice Pekingu

Dynastie Čching se snažila zemi izolovat od vlivů jiných států, a proto v roce 1775 byly čínské přístavy uzavřeny pro zahraniční obchod s výjimkou Kantonu. Tento krok však zemi poškodil, protože nemohla profitovat se zahraničního obchodu a ztratila kontakt s vyspělými zeměmi. Evropské mocnosti si navíc tento krok nenechaly líbit a vedly s Čínou řadu válek. Důležité byly zejména 1. opiová válka 1839-42, 2. opiová válka 1856-58 a 3. opiová válka 1859-60, v jejichž důsledku musela Čína zpřístupnit své území cizincům: v roce 1842 bylo otevřeno 5 čínských přístavů pro zahraniční obchod (např. Šanghaj, Kanton, Fučou) a Velká Británie navíc získala Hong Kong jako svou kolonii. Po krátkém období relativního klidu vypukla čínsko-francouzská válka 1884-85 (*Guerre du Tonkin*; obr. 3), v jejímž důsledku Francie získala teritorium severního Vietnamu & Kambodže a navíc právo dislokovat na čínském území své vojenské jednotky, které zde zůstaly až do roku 1904. Francouzské jednotky používaly 6 razítek

Obr. 3. Francouzské známky z Tonkinu kolem r. 1900 (razítka Hanoi a Kambodža).

polní pošty pro vojenské jednotky, nacházející se jak přímo v Číně, tak i v oblasti Tonkinu.

Po této válce následovala čínsko-japonská válka 1894-95 o vliv obou zemí v Koreji, kterou Čína prohrála a jejíž mírové podmínky byly pro tuto kdysi mocnou zemi ponižující. Za čínské zájmy musely u Japonska intervenovat Německo, Rusko a Velká Británie, kterým se podařilo nakonec mírové podmínky o něco zmírnit. Všechny 3 země dostaly za tuto pomoc (a za vraždu dvou německých mnichů v roce 1897) od čínské vlády královskou odměnu: od roku 1897-98 získaly do pronájmu Port Arthur (Rusko), Tientsin (Německo; obr. 4), Kuang-čou (Francie) a Wej-chang-wej (V. Británie).

Obr. 4. Dobová pohlednice Tientsinu.

Po této pokořující porážce se čínský císař Guangxu snažil provést roku 1898 rozsáhlé reformy a modernizaci země (program nazvaný „100 dnů“), což mu ale nebylo dopřáno pučem císařovny-vdovy Cch'-si. Někdy bývá již o této události hovořeno jako o počátku boxerského povstání, ale to není zcela správné, protože vlastní povstání vypuklo až následující rok.

Poslední kapkou, která způsobila vznik boxerského povstání, byl hladomor v provincii Šadong v roce 1899, způsobený kroupami a velkými záplavami. Následující rok pak přišla velká sucha v oblasti celé severní Číny, která opět způsobila mnoho úmrtí mezi obyvateli těchto oblastí. Neklid obyvatel byl navíc posílen chováním Evropanů v Číně, kteří se zde snažili rozšířit křesťanství a porušovali čínské tradice (např. učení feng-šui), což vyvolávalo odpor prostých Číňanů. Do čela nespokojenců se postavila sekta I-ho t'uan (anglicky nazývaná „boxeři“), založená na počátku 19. století čínským učencem Hao Šeng-wenem. Ta měla silné postavení právě ve zmíněné provincii Šadong.

Roku 1899, který je skutečným počátkem povstání boxerů, provedly jednotky „Národního hnutí odporu boxerů“ útok na diplomatickou čtvrt v Pekingu. Tu se jim sice dobýt nepodařilo, ale alespoň ji oblehly. Tím vyvolaly strach u zde pobývajících Evropanů. Boxerům se poměrně snadno podařilo dostat pod kontrolu hlavní město Peking a okolní oblasti. Korunovací jejich úspěchu bylo oficiální povolení jejich činnosti císařovnou-vdovou Cch'-si dne 11.1. 1900. Toto uznání vyvolalo velkou odezvu u obyvatel celé Číny, kteří se začali formovat do vojenských oddílů boxerů a v květnu 1900 se dali na pochod do Pekingu.

V červnu 1900 vyrazilo na 2000 spojeneckých vojáků (zejména Britů a Japonců), vedených viceadmirálem Seymourem, z Tientsinu na Peking, kde se střetli s jednotkami boxerů. Vzhledem k početní převaze čínských jednotek byli spojeneční vojáci poraženi a museli se stáhnout zpět do Tientsinu. V boji padlo více než 400 spojeneckých vojáků. Jednotky boxerů následně zabily několik set cizinců a několik tisíc čínských křesťanů, kteří žili v Pekingu. Jednou z jejich obětí byl německý vyslanec baron von Ketteler, který byl zavražděn přímo na ulici hlavního města.

Spojeneční představitelé dali následně čínské vládě ultimátum, aby vydala do jejich rukou pevnost Taku, která by jim poskytla výhodu v boji s boxery jako základna pro tažení na Peking. Když ultimátum vypršelo a čínské jednotky začaly pálit na spojenecké vojáky,

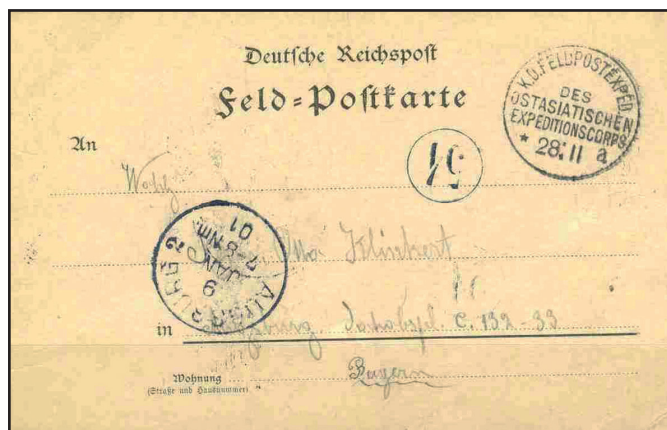

nacházející se v blízkosti pevnosti, došlo k prudkému boji, během kterého se podařilo zahraničním vojákům pevnost dobýt. Na základě této vojenské akce vyhlásila císařovna Cch'-si dne 20. 6. 1900 válku cizincům a vypsalala dokonce finanční odměnu za každého zabitého Evropana bez ohledu na pohlaví a věk.

Na tento akt reagovaly vlády evropských mocností a Japonska vysláním mezinárodních jednotek „China Expeditionary Force“ do země. Vznikla dokonce Aliance osmi mocností, tvořená Velkou Británií, Japonskem, Ruskem, Francií, USA, Německem, Rakousko-Uherskem a Itálií. Tyto státy vyslaly do Číny své regulérní vojenské jednotky v počtu cca 50.000 mužů. Největší kontingent poskytlo Japonsko, které vyslalo do boje s boxery celou 5. divizi (více než 20.000 vojáků). Velké oddíly poskytlo Rusko a Velká Británie (každý více než 10.000 vojáků). Naopak nejmenší kontingent mělo Rakousko-Uhersko v počtu cca 75 mužů (některé prameny však uvádí až 400 mužů).

Velká Británie do akce poslala své jednotky dislokované v Indii, které byly tvořeny indickými vojáky, vedenými britskými důstojníky. Pro vyplácení jejich korespondence vydala dokonce roku 1900 speciální poštovní známky vzniklé přetištěním indických známek přetištěm C.E.F. (obr. 5). Ty byly vydávány po celou dobu přítomnosti britských jednotek v Číně až do roku 1923. **USA** poslaly do Číny nejprve své jednotky z Filipín (9. pěší pluk), následně pak přesunuly další jednotky přímo ze Spojených států (14. pěší pluk, 6. jízdní pluk a baterie polního dělostřelectva). Velitelem amerického kontingentu byl generálmajor Chaffee. Rusko využilo boxerského povstání k vyslání velkého vojenského útvaru do čínského Mandžuska, které dostalo zcela pod svou kontrolu. Méně úspěšné bylo **Německo**, jehož císař Vilém II. se rozhodl dostat tuto mezinárodní vojenskou akci pod německé velení, a proto vyslal do Číny generála hraběte von Waldersee, aby se jako nejstarší přítomný důstojník ujal velení operace. Tento krok mu však nevyšel, protože německý generál dorazil do země až na samý závěr boxerského povstání, když už byla většina bitev vybojována a do velení tak prakticky nezasáhl. Německo otevřelo během povstání v Číně 11 úřadů polních pošt. **Itálie** přesunula do doplnění svých vojenských jednotek do Číny polní poštu, která zde fungovala v letech 1901-1910. Symbolicky se vojenských akcí Aliance osmi mocností účastnila i **Belgie**, která vyslala k potlačení povstání menší jednotku svých vojáků. Ta neměla vlastní polní poštu, ale využívala služeb polních pošt spojeneckých.

Spojenecké jednotky vyrazily z Tientsinu do pevnosti Taku a pak do Peking, který dobyly dne 14. 8. 1900. Tím prakticky skončilo povstání boxerů, když Čína uznala svou porážku a zahájila s vítěznými mocnostmi mírová jednání. Během nich se v zemi stále nacházely vojenské síly Aliance (obr. 6). Velké vojenské jednotky zůstaly v zemi až do roku 1901, kdy byla 16. 2. 1901 podepsána mírová smlouva.

Obr. 6. Zásilka odeslaná domů německým příslušníkem C.E.F. koncem roku 1900.

Mírová smlouva stanovila velmi tvrdé podmínky pro poraženou stranu. Čína se zavázala potrestat boxerské bojovníky, uhradit do roku 1940 reparace ve výši 450 mil. taelů (tato částka tehdy odpovídala přibližně 74 mil. liber šterlinků), dát kompenzace rodinám obětí boxerů, uznat ruský protektorát nad Mandžuskem a dokonce byl zmrazen dovoz zbraní do země. Největším pokořením však byla císařská omluva Německu za zavraždění vyslance von Kettelera. Rakousko-Uhersko

získalo jako odměnu malé území v Tientsinu, kde žilo cca 40. 000 obyvatel.

Čína musela přijmout na své území cizí vojska, která zde setrvala řadu desetiletí (obr. 7) – např. americké jednotky zde působily do roku 1938 a pak ještě v období 1944-48. Velký vliv v zemi získalo Japonsko, které jej uplatňovalo prakticky až do roku 1945.

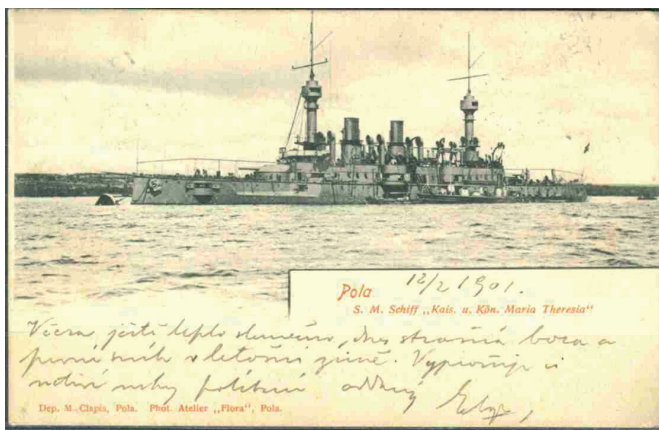

Obr. 7. Obrázek spojeneckých vojáků v Číně (zdroj: Šimáčkův čtyřlístek 3/1909).

Mezinárodních vojenských misí v Číně se až do roku 1914 zúčastňovali i rakouští vojáci a námořníci, mezi kterými najdeme řadu Čechů a Moravanů. Mise trvaly několik let a byl do nich určen vřady rakousko-uherský křižník, jehož posádku tvořili námořníci a pozemní jednotky. Nejčastějšími návštěvníky čínských vod byly lodi SMS Kaiserin Elisabeth a SMS Kaiser Franz Josef I (viz přehled níže a obr. 8 – 13).

Přehled misí rakousko-uherských křižníků v Číně

Plavidlo	Postavena	Mise v Číně	Obr. v článku	Další osud lodě
Kaiserin Elisabeth	1890, Pola	1900-1901	8	potop. v Číně 3. 11. 1914
Maria Theresia	1893, Terst	1901-1902		1920 – sešrotována
Aspern	1899, Pola	1901-1902		1920 – sešrotována
Kaiser Karl VI	1898, Terst	1902-1903		1920 – sešrotována
Aspern	1899, Pola	1903-1904	9 – 13	1920 – sešrotována
Kaiser Franz Josef I	1889, Terst	1905-1908		1919 předána Francii
Leopard	1885, Newcastle	1907-1909		1920 – sešrotována
Kaiserin Elisabeth	1890, Pola	1908-1910	13	potop. v Číně 3. 11. 1914
Panther	1885, Newcastle	1909-1910		1920 – sešrotována
Kaiser Franz Josef I	1889, Terst	1910-1913	13	1919 předána Francii
Kaiserin Elisabeth	1890, Pola	1913-1914		potop. v Číně 3. 11. 1914

Obr. 8. Loď Maria Theresia krátce před jejím odplutím do Číny v roce 1901.

Rakousko zřídilo v Číně vojenské stanice: Marinedetachment Peking (obr. 16, str. 24) a Marinedetachment Tientsin. Obě byly chráněny rakouskou vojenskou posádkou a sloužily i jako sběrný pošty rakousko-uherských vojáků a námořníků. Pekingská stanice užívala během své existence několik poštovních razítek. Detachementy fungovaly do roku 1917, kdy Čína vstoupila do války na straně Dohody a za souhlasu svých spojenců rakouská území jako nepřátelská teritoria obsadila.